

YTTRANDE

Dnr 19/0128

Stockholm den 2020-04-16

Finansdepartementet

Fi2919/04029/B

Remiss angående Betänkandet En ny riksbankslag (SOU 2019:46)

Svenska institutet för europapolitiska studier (Sieps) har anmodats att yttra sig över rubricerat ärende. Sieps har – inom ramen för myndighetens huvuduppdrag – avgränsat sig till att granska två aspekter av betänkandet: Huruvida lagförslagen och deras bakomliggande bedömningar är i överensstämmelse med unionsrätten; samt om det inom ramen för Sveriges EU-medlemskap finns skäl att lyfta ytterligare synpunkter av relevans för Sveriges framtida ställning och inflytande inom unionen.

Sieps instämmer i huvudsak i betänkandets förslag till ny riksbankslag där det sker en anpassning till unionsrätten. Det gäller inte minst Riksbankens institutionella och finansiella oberoende samt dess roll inom ramen för ECBS och delägarförhållande till ECB. Sieps instämmer även i tydliggörandet av förbudet mot monetär finansiering till att endast gälla offentligt ägda institut. Sieps stödjer också att Riksbanken ska agera utifrån den så kallade proportionalitetsprincipen, det vill säga att man får agera endast om åtgärden i fråga kan antas leda till avsett resultat; inte går längre än nödvändigt; samt att resultatet står i proportion till åtgärdens risker och kostnader för Riksbanken och staten. När det gäller ändringarna av regeringsformen menar Sieps att ändringarna verkar vara baserade på rimliga bedömningar.

Sieps delar kommitténs bedömning att penningpolitiken får ha som mål att ta realekonomiska hänsyn, förutsatt att huvudmålet är prisstabilisering. Enligt stadgan för Europeiska centralbankssystemet och Europeiska centralbanken (protokoll nr. 4), artikel 2, ska ”huvudmålet för ECBS vara att upprätthålla prisstabilitet.” Enligt samma artikel ”ska ECBS stödja den allmänna ekonomiska politiken inom unionen i syfte att bidra till att förverkliga unionens mål enligt artikel 3 i fördraget om Europeiska unionen”, förutsatt att målet om prisstabilitet inte åsidosätts

Sieps anser att det inte bara är positivt utan nödvändigt att anpassa svensk rätt till unionsrätten där rättslig konvergens ännu inte har kommit till stånd. Det är välkommet att kommittén i sitt arbete har konsulterat ECB och Europeiska kommissionen för att etablera vilka kvarvarande

Sieps är en statlig myndighet som tar fram forskningsbaserade analyser i europapolitiska frågor. Målgruppen är i första hand svenska beslutsfattare på olika nivåer. Arbetet sker i samarbete med svenska och internationella forskare.

brister som föreligger i svensk lagstiftning. Som nämns i betänkandet har båda institutionerna under lång tid ställt sig kritiska till bristerna i den relevanta svenska lagstiftningen.

Sieps vill emellertid uppmärksamma valet att inte föreslå en anpassning av svensk lagstiftning till en eventuell euroanslutning. Kommittén nämner (s. 534) att både ECB och kommissionen har som "önskemål" att den svenska lagstiftningen ska förberedas i händelse av en framtida euroanslutning. Kommittén lyfter i kapitel 9 fram de rättsliga argumenten för en sådan anpassning av lagstiftningen. Kommittén berör det inte vidare för svensk del i kapitel 9 men konstaterar i kapitel 13 (s. 535):

Enligt kommitténs bedömning finns det dock inte tillräckliga skäl för att lägga fram sådana förslag. De bör anstå till dess att det eventuellt har fattats ett politiskt beslut om att Sverige ska införa euro som valuta. Kommitténs inriktning är således inte att lägga fram sådana lagändringar om den rättsliga integreringen av Riksbanken i ECBS som skulle möjliggöra ett omedelbart införande av euron som valuta i Sverige. De anpassningar av svensk rätt till unionsrätten som enligt kommitténs uppfattning bör göras gäller i stället sådana bestämmelser som avser den nuvarande situationen, dvs. att Sverige är en medlemsstat med undantag. Kommittén gör sammantaget i dessa avseenden i huvudsak samma bedömning som regeringen vid reformen av riksbankslagstiftningen i slutet av 1990-talet (prop. 1997/98:40 s. 49 och 50).

Det är inte alldeles tydligt vad kommitténs bedömning består av¹ och inte heller vad som skulle utgöra "tillräckliga skäl" i ljuset av de rättsliga skäl som listas i kapitel 9.

Den svenska inställningen är – som även framkommer i betänkandet – att Sveriges eventuella euroanslutning i grunden är en politisk fråga. Det finns därför anledning att påminna om att Sverige inte har förhandlat fram ett särskilt undantag från ett fullt medlemskap i den ekonomiska och monetära unionen (EMU) – vare sig i anslutningsfördraget eller därefter.² Poängen är att den rättsliga aspekten av Sveriges relation till euron – det vill säga att Sverige saknar ett fördragsbaserat undantag – därför kvarstår. Det hade därför varit välkommet med en mer utvecklad rättslig argumentation.

I anslutning till detta vill Sieps även lyfta den relevans som kommitténs val i just detta avseende kan ha för Sveriges ställning i EU. För det första kan euroområdet eventuella utvidgning med fler länder, parat med en potentiell fördjupad framtida eurointegration, väcka frågor om Sveriges roll i EU:s ekonomisk-politiska frågor. Det är en aspekt som har inskräpts av Storbritanniens utträde ur unionen samt av de åtgärder som motiverades av eurokrisen (t.ex. Bankunionen, ESM, m.m.). Coronavirusets effekter illustrerar också hur händelser som är omöjliga att förutse kan föranleda starkt tryck på ytterligare integration mellan euroländerna. Även om ett eventuellt framtida beslut om euromedlemskap naturligtvis behöver föregås av en grundlig politisk och demokratisk process så finns det goda skäl att ta höjd för en förhållandevis

¹ De refererade sidorna i prop. 1997/98:40 synes inte innehålla en relevant rättslig diskussion.

² Termen "medlemsstat med undantag" ska inte förväxlas med de särskilda undantag som Storbritannien respektive Danmark förhandlade fram under tidigt 1990-tal. Samtliga icke-euroländer är idag "medlemsstater med undantag" i den meningen de inte uppfyller villkoren för anslutning till euron. I Sveriges fall handlar det utöver de rättsliga bristerna om att Sverige inte deltar i växelkursmekanismen ERM2. Eftersom ingen av aspekterna står bortom Sveriges kontroll är distinktionen – som kommittén givetvis är fullt medveten om – högst relevant.

Sieps är en statlig myndighet som tar fram forskningsbaserade analyser i europapolitiska frågor. Målgruppen är i första hand svenska beslutsfattare på olika nivåer. Arbetet sker i samarbete med svenska och internationella forskare.

snabb, väl förberedd och enkel anslutning till euron. Det är för det andra också värt att påminna sig om att om man som medlemsstat vill värna EU-samarbetet och lojaliteten med EU:s lagstiftning så är det värdefullt att själv sträva efter att efterleva de förpliktelser som finns.

I detta ärende har Göran von Sydow beslutat. Jonas Eriksson har varit föredragande.

Göran von Sydow

Direktör